

عامل های مؤثر بر رفتار اطلاع یابی علمی اینترنتی هیات علمی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی کرمانشاه و اراک

پیام معمارباشی^۱، ناصر زمانی میاندشتی^۲، فاطمه شیدایی^۳

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز

۲- استادیار بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز

۳- دانش آموخته کارشناسی ارشد بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی عامل های مؤثر بر رفتار اطلاع یابی علمی از طریق اینترنت در بین هیات علمی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه و دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی اراک انجام شد. جامعه آماری این تحقیق پیمایشی همه ی اعضای هیات علمی دو مرکز آموزش عالی یاد شده بودند ($N=78$)، و نمونه تحقیق شامل ۵۴ نفر از آن افراد بود که به صورت تصادفی انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها پرسشنامه تحقیق تهیه شد. روایی آن توسط گروه تخصصی و صاحب نظر بررسی و تأمین شد و پایایی آن پس از انجام یک آزمون راهنما و محاسبه ضریب کرونباخ آلفا مورد تأیید قرار گرفت ($\alpha=0.7-0.83$). یافته ها نشان دادند که دو متغیر آشنایی با روش های جستجوی اینترنتی و رضایت مندی از پایگاه اینترنتی دانشکده در مجموع ۶۴ درصد از تغییرات رفتار اطلاع یابی از طریق شبکه اینترنت را پیش بینی می کنند. بر پایه یافته ها مهم ترین بازدارنده های بهره گیری بهینه از اینترنت به منظور رفع نیازهای اطلاعات علمی عبارت اند از: نبود اشتراک دانشگاه با بسیاری از مجله های تخصصی مورد نیاز و آسان نبودن دسترسی به اینترنت. بر پایه نتایج تحقیق، به منظور بهبود رفتار اطلاع یابی هیات علمی دانشگاه ها، پیشنهاد می شود ضمن تقویت مهارت های جستجوی اطلاعات و ارتقاء سواد اطلاعاتی افراد، دسترسی آنان به اینترنت و پایگاه های اطلاعات علمی بهبود یابد.

کلید واژه ها: رفتار اطلاع یابی، اعضای هیات علمی کشاورزی، اطلاع یابی اینترنتی

نویسنده ی مسئول: پیام معمارباشی

رایانامه: payammbbs@yahoo.com

دریافت: ۱۳۹۲/۱۱/۲۲؛ پذیرش: ۱۳۹۳/۴/۴

مقدمه

وجود و تولید حجم زیادی از اطلاعات در زمینه های گوناگون، دوران کنونی را به عصر اطلاعات تبدیل کرده و پدیده ای به نام انفجار اطلاعات را به وجود آورده است. یکی از مسایل این دوران، توزیع اطلاعات بر پایه نیازهای واقعی کاربران و توانایی استفاده از آن می باشد (مدنی و همکاران، ۱۳۸۶). هم چنین این انتظار به وجود آمده که پژوهشگران و مدرسان دانستنی های خود را روزآمد کرده، و به هر ترتیب از توان اطلاعاتی موجود چاپی و الکترونیکی استفاده کنند. به یاری پیش رفت های علمی و فنی، دگرگونی های زیادی در دستیابی به منابع اطلاعاتی روی داده است و یکی از مسیر های دستیابی پرشتاب و آسان به اطلاعات علمی استفاده از اینترنت و امکانات گوناگون آن میباشد (شعبانی نجف آبادی، ۱۳۸۵).

بنابراین اگر جامعه های اطلاعاتی کنونی با اصول و روش های اطلاع یابی آشنا نباشند و نتوانند اطلاعات موجود را به نحو بهینه ای گردآوری، پردازش، سازماندهی، و دسترس پذیرکنند دچار اضطراب اطلاعاتی خواهند شد و نمی توانند از اطلاعات موجود بهره کافی برند (نویدی، ۱۳۸۶). بنابراین، شناخت بیشتر از رفتار اطلاع یابی به ماکمک میکند تا پیش رفت های اطلاعاتی بیشتری به دست آید و سامانه اطلاعاتی بهتری طراحی شود (ادهمی، ۱۳۸۶).

رفتار اطلاع یابی شامل جنبه های مختلفی مانند انگیزه ها و هدف های جستجوی اطلاعات، ماهیت و نوع اطلاعات مورد جستجو، روش ها و ابزار دستیابی به اطلاعات مورد نیاز می باشد (اسدی و شریفی، ۱۳۸۵). رفتار اطلاع یابی مجموعه فعالیت هایی است که فرد با استفاده از آن، به جستجوی اطلاعات برای هدف های فردی و حرفه ای خود می پردازد.

در این میان اعضای هیات علمی دانشگاه ها از جمله کسانی هستند که بایستی به اطلاعات روز جهان در زمینه تخصصیشان دسترسی کامل داشته باشند، زیرا هر روز با آموزش و پژوهش سرو کار دارند و دیدگاه های این گروه میتواند در روند گزینش نوع منابع اطلاعاتی تاثیرگذار و راه گشا باشد. از تاثیرگذاری هایی که انتظار می رود شبکه اینترنت بر کاربران داشته باشد، تاثیر در رفع نیازهای

اطلاعاتی و فعالیت های پژوهشی و به عبارتی بهبود رفتار اطلاع یابی افراد می باشد. هرچه میزان تأثیر اینترنت بر رفع نیازهای اطلاعاتی بیشتر باشد، نشانگر توفیق نظام و دلیلی برای افزایش گرایش به استفاده در آینده خواهد بود (حیاتی و قمصری، ۱۳۷۹).

رفتار اطلاع یابی شامل جنبه های مختلفی مانند انگیزه ها و هدف های جستجوی اطلاعات، ماهیت و نوع اطلاعات مورد جستجو، روش ها و ابزار دستیابی به اطلاعات مورد نیاز می باشد (اسدی و شریفی، ۱۳۸۵). مجموعه ی فعالیت های انسان در ارتباط با منابع اطلاعاتی و مجراهای اطلاعاتی شامل شناسایی منابع اطلاعاتی، جایابی، جستجو و استفاده از آنها برای رفع نیازهای اطلاعاتی، رفتار اطلاعاتی نامیده می شود.

اکنون که عصر جامعه صنعتی یا جامعه اطلاعاتی نام گرفته، آگاهی و تلاش برای رفتار اطلاع یابی و شناسایی و ارتقا عامل های مؤثر بر اطلاع یابی به ویژه در زمینه های جدید از جمله استفاده از شبکه های اطلاعاتی رایانه برای کسب اطلاعات بسیار مورد بحث و نظر می باشد. بر پایه بسیاری از پژوهش ها که به ویژه در دو دهه اخیر بیشتر مورد توجه بوده استفاده از پایگاه های اطلاع رسانی دیجیتالی و اطلاع یابی از این امکانات دارای اهمیت است. پژوهشگران برجسته ای از جمله آلیسون (۲۰۰۸) و ویلسون (۲۰۰۰)، بر اهمیت واکاوی رفتار اطلاع یابی کاربران از شبکه اینترنت تاکید کرده اند. ژانگ (۲۰۰۱)، در تحقیقات خود بیان میکند که امروزه عموماً کیفیت اطلاع یابی علمی در تحقیقات و دانشگاه ها مناسب و در سطح بهینه ای نمی باشد، لذا با این شرایط بدون طراحی اصول کاربردی و درست برای جستجو و بررسی برخی از عوامل تاثیر گذار بر دسترسی به اطلاعات کمتر امکان پذیر است.

بررسی رفتار اطلاع یابی برای کسب اطلاعات شبکه ها با آسان تر کردن جریان مشارکت ها، اشاعه ی ایده ها، دسترس پذیری و روزآمدسازی اطلاعات، موجب شده اند که کاربران دانشگاهی به ویژه اعضای هیات علمی برای تبادل افکار، پژوهش، آموزش و روزآمد کردن اطلاعات خود، بطور گسترده از این شبکه ها استفاده کنند. بر این پایه، محققان بر لزوم تحقیقات به منظور تعیین نیازها و بازدارنده ها، و آرایه ی راهکارهایی برای استفاده ی بهینه

مرکز اینترنت دانشگاه علوم پزشکی شیراز درباره شبکه اینترنت و دستیابی به اطلاعات از طریق آن را بررسی کرد. این تحقیق نشان داد که کاربران به دلیل های گوناگون مانند آشنایی با نظام جهانی اطلاعات، انجام تحقیقات شخصی، آشنایی با مجله های الکترونیکی و پی بردن به نتایج تحقیقات علمی و تجربه دیگران، از شبکه اینترنت استفاده می کنند. هم چنین یافته ها نشان داد که، مشکل بزرگ کاربران در دستیابی به اطلاعات، پایین بودن شتاب و همین طور مسایل مالی و اجتماعی است. پاسخگویان از پست الکترونیکی بیش از دیگر ابزار اینترنت استفاده می کردند و از گروه های بحث و گروه های خبری بسیار کم استفاده می نمودند.

شعبانی و نجف آبادی (۱۳۸۵)، در پژوهشی با بررسی استفاده از اینترنت بر رفتار اطلاع یابی و فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دریافتند که بیشترین شمار پاسخگویان با انجام فعالیت های پژوهشی (ترجمه و تالیف مقاله) مبادرت نموده و از بانک های اطلاعاتی بیشترین بهره را گرفته اند و هدف آنان در بهره وری از اینترنت روزآمد کردن اطلاعات تخصصی خود بوده، و مهم ترین بازدارنده استفاده از اینترنت توسط پاسخگویان، هزینه های بالای استفاده از آن بوده است.

یافته های آهنگر و کشمیری در (۱۳۸۷)، نشان داد که هدف اصلی اعضای هیات علمی از جستجوی اطلاعات تهیه و انتشار مقاله های علمی، به روز کردن اطلاعات تخصصی و شناسایی منابع تخصصی است. آنان برای رسیدن به هدف های مورد نظر از منابعی چون کتاب، منابع اطلاعاتی اینترنت، مجله ها و نشریه های ادواری استفاده میکنند و از مهم ترین بازدارنده های موجود در مسیر اطلاع یابی شتاب کم اینترنت، نداشتن وقت کافی و ناآگاهی از روش ها و فرمول های جستجو بود.

بررسی رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات نشان داد که بیشتر جامعه مورد بررسی، روزآمد کردن اطلاعات را به منزلهی نخستین انگیزه جستجوی اطلاعاتی ذکر کردند (شعبانی و نجف آبادی، ۱۳۸۵). نتایج تحقیقات نور محمدی (۱۳۸۰)، در ارتباط با رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه شاهد، بیان کننده آن بود که ۷۵ درصد از پاسخ دهندگان،

از این شبکه تأکید کرده اند (نوروزی چالکی، ۱۳۸۹). برای هر فعالیت علمی و پژوهشی نخستین گام مراجعه به منابع، گردآوری اطلاعات در زمینه پیشینه پژوهش و ارزیابی منبع ها و مجراهای موجود است. رساندن اطلاعات درست و دقیق در زمان مناسب و به شکل قابل استفاده می تواند از هدر رفت وقت و دوباره کاری های غیر ضروری بکاهد (معمارباشی و زمانی میاندشتی، ۱۳۹۲).

اگر موسسه های آموزشی عصر کنونی با رفتار اطلاع یابی ذینفعان خود و اصول و روش های اطلاع رسانی آشنا نباشند و نتوانند اطلاعات موجود را به نحو بهینه ای گردآوری، پردازش، سازماندهی، و دسترس پذیر کنند، دچار اضطراب اطلاعاتی خواهند شد و نمی توانند از اطلاعات موجود بهره کافی ببرند (نویدی، ۱۳۸۶). با توجه به اطلاعات محدود درباره رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی کشاورزی، در این بررسی رفتار اطلاع یابی از طریق اینترنت در میان اعضای هیات علمی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه و دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی اراک بررسی خواهد شد.

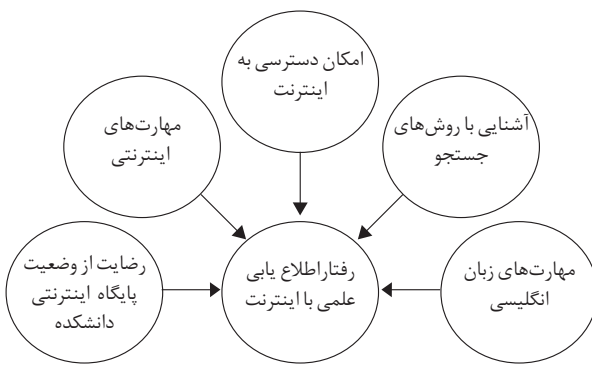
یافته های به دست آمده از این تحقیق علاوه بر امکان دستیابی به پاسخ برخی از پرسش های اساسی در ارتباط با وضعیت یا کیفیت کار با اینترنت توسط اعضای هیات علمی دانشگاه های یاد شده، باعث شناخت مهم نارسایی ها در استفاده بهینه از اینترنت میشود، و از دست آوردهای این تحقیق می توان برای برنامه ریزی های آتی استفاده کرد، با تصمیم گیری های به هنگام و درست از صرف بودجه های غیر ضروری کاست، و با رفع کاستی های احتمالی موجود و بهبود مجراهای دستیابی به اطلاعات، سطح کیفی پژوهش در آموزش عالی کشاورزی را ارتقا داد.

نخستین بررسی انجام شده در ایران در زمینه منبع های اطلاعاتی و رفتار اطلاع یابی افراد، به سال ۱۳۵۴ برمی گردد که هدف آن بررسی شیوه های جستجوی اطلاعات و دستیابی به منابع اطلاعاتی اعضای هیات علمی دانشکده علوم دانشگاه تهران بود. این تحقیق نشان داد که، اعضای هیات علمی بیشتر برای آماده کردن مطالب درسی مورد نظر خود از منابع اطلاعاتی استفاده می کردند (داورپناه و یمین فیروز، ۱۳۸۴).

سلاجقه (۱۳۷۷)، در پایان نامه خود نگرش کاربران

و مهارت استفاده از اینترنت دارد. رافیک (۲۰۰۹)، در پژوهشی با عنوان رفتار اطلاع یابی و نیازهای اطلاعاتی استادان دانشکده نساجی پنجاب، مهارت ناکافی در استفاده از اینترنت و شتاب پایین دریافت اطلاعات را از اصلی ترین مشکل هیات علمی دانشکده یاد شده می داند. رنکر (۱۹۹۳)، نیز تحقیقی را در مورد جستجوی اطلاعات درباره فعالیت های ۳۱ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه استانفورد در یک دوره ۱۵ روزه انجام داد و بر پایه آن، قسمت اعظم اطلاعات از طریق منابعی تامین میشود که توسط جامعه مورد پژوهش تولید و یا سازماندهی شده است.

همچنین مشخص شد که بین ویژگیهای شخصی، نوع نیاز، منابع مورد استفاده و سطوح رفع نیاز این گروه ارتباط وجود دارد. معمارباشی و زمانی میاندشتی (۱۳۹۲)، مهم ترین متغیرهای مؤثر بر رفتار اطلاع یابی از طریق اینترنت را شامل مهارت های زبان انگلیسی، آشنایی با روش های جستجو در اینترنت، مهارت های اینترنتی، رضایت مندی از پایگاه اینترنتی موسسه ی آموزشی و امکان دسترسی به اینترنت معرفی کردند. با توجه به هدف های تحقیق و متغیرهایی که بر رفتار اطلاع یابی با اینترنت تأثیرگذارند، چارچوب تحقیق به شکل زیر ترسیم شد (نگاره ۱).

نگاره ۱- چارچوب نظری تحقیق

روش شناسی

این تحقیق از نوع توصیفی می باشد و با توجه به هدف پژوهش، با بهره گیری از فن پیمایش، داده های تحقیق

برای کسب اطلاعات، از اینترنت استفاده میکنند. در مورد منابع رسمی مورد استفاده اعضای هیات علمی برای کسب اطلاعات، کتاب در درجه اول اهمیت قرار داشت و به دنبال آن نشریه های ادواری و مجموعه مقاله های خارج از کشور در اهمیت بعدی قرار گرفتند. مهم ترین انگیزه های جستجوی اطلاعات به ترتیب عبارت بود از تدریس، پژوهش و روزآمد کردن اطلاعات و انتشار مطالب علمی، و کمترین انگیزه جستجوی اطلاعات در بین پاسخ دهندگان مربوط به رضای شخصی در افزایش دانش و آگاهی شان بود. هم چنین شوپور و همکاران (۱۳۸۹)، در تحقیق خود در ارتباط با بررسی رفتار اطلاع یابی هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی به این نتایج دست یافتند، منابع چاپی بیشتر از الکترونی توجه اعضای هیات علمی دانشگاه های آزاد منطقه دو را به خود جلب کرده است و از آنها بیشتر بهره مند میشوند.

بر پایه تحقیقات مدنی و همکاران (۱۳۸۶)، بیشتر اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد واحد رودهن در استفاده از منابع موجود در کتابخانه، به رغم وجود فناوری های جدید هنوز هم کتاب را بر دیگر منابع اطلاعاتی ترجیح میدهند. در این میان مقاله ها، نشریه های ادواری معتبر و شبکه جهانی اینترنت به عنوان منابع بعدی و ردیف دوم برای کسب اطلاعات مورد توجه واقع می شوند و این خود نشان دهنده اهمیت این گونه منابع در رفع نیازهای اطلاعاتی اعضای هیات علمی و محققان دانشگاهی است. درباره ی عامل های مرتبط با رفتار اطلاع یابی پژوهش های محدودی انجام شده است (نوشین فرد، ۱۳۸۴). داور پناه و یمین فیروز (۱۳۸۴)، در پژوهشی با عنوان رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد از اینترنت بیان می دارد، رفتار اطلاع یابی از اینترنت در میان هیات علمی متأثر از متغیرهای مهارت زبانی، مهارت رایانه ای، مهارت علمی و پیشینه کاری می باشد.

نوروزی و همکاران (۱۳۸۹)، در پژوهشی با عنوان بررسی رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه اراک در استفاده از اینترنت بیان می دارند، اینترنت با فراهم آوری خدمات و امکانات زیاد، محیطی جدید و جذاب برای رفع نیازهای اطلاعاتی کاربران به وجود آورده است و استفاده از این خدمات بستگی به آشنایی

شد که به صورت حضوری در بین اعضای هیات علمی توزیع شد. متغیرهای اصلی تحقیق هم چون رضایت مندی از وضعیت اینترنت دانشکده، روش های جستجوی اینترنتی، مهارت های اینترنتی، مهارت های زبان انگلیسی و رفتار جستجوی اطلاعات علمی در اینترنت با استفاده از طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفتند. برای این منظور پرسشنامه ای با ۴۶ پرسش بسته (با استفاده از طیف لیکرت ۵ قسمتی) و ۱۴ پرسش باز تهیه شد.

گویه های سنجش مهارت های زبان انگلیسی با اندکی تغییر از سوختانلو و همکاران (۱۳۸۹)، نویدی (۱۳۸۶)، ووسب (۲۰۰۴)، و ژانگ (۲۰۰۱)، گرفته شد.

برای طراحی گویه های مربوط به آشنایی با روش های جستجوی اطلاعات از بررسی های ملکیان (۱۳۸۶)، سوختانلو و همکاران (۱۳۸۹)، و هرت (۱۹۹۸)، استفاده شد. گویه های سنجش مهارت های اینترنتی با اعمال تغییراتی از تحقیقات سوختانلو و همکاران (۱۳۸۹)، و نصیریور و هری (۱۳۸۶)، و مهو و تیبو (۲۰۰۳)، گرفته شد و برای طراحی بخشی از گویه هایی که به سنجش متغیرهای رضایت مندی اعضای هیات علمی از وضعیت سایت اینترنتی دانشکده و دسترسی داشتن به اینترنت می پردازند هم از بررسی های سوختانلو و همکاران (۱۳۸۹)، استفاده شد. روایی شکلی پرسشنامه با استفاده از نظرسنجی هیات علمی بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه های شیراز و رازی کرمانشاه تایید شد.

برای تعیین اعتبار پرسشنامه در آغاز ۳۰ پرسشنامه در بین اعضای هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی کرمانشاه توزیع شد و اعتبار مولفه های پرسشنامه توسط آلفای کرونباخ بین عدد $\alpha_1 = 0/83$ برای متغیر رفتار جستجوی اطلاعات علمی در اینترنت، و $\alpha_2 = 0/70$ برای متغیر رضایت مندی از وضعیت اینترنت دانشکده به دست آمد.

یافته ها

میانگین سنی پاسخگویان در حدود ۴۱ سال بود و ۵۷/۴ درصد از آن ها پیشینه ی شرکت در دوره های آموزشی اینترنت را داشتند. هم چنین یکی از مواردی که در حوزه اینترنت بر پژوهش تاثیر گذاشته میزان استفاده کاربران

گردآوری شد. نیز تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی است که نتایج آن قابل استفاده توسط مسئولان دانشگاه های مورد نظر برای ارتقای رفتار اطلاع یابی با اینترنت در بین اعضای هیات علمی می باشد.

جامعه ی آماری تحقیق ۷۸ تن اعضای هیات علمی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه (۶۳ تن) و دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی اراک (۱۵ تن) بود، که به دلیل محدودیت زمانی، و حضور نیافتن و یا گرایش نداشتن برخی افراد برای تکمیل پرسشنامه، برای آن گزینش نمونه مورد نظر، از روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی استفاده شد. طبقه های نمونه گیری گروه های آموزشی بودند، و افراد درون هر طبقه به صورت تصادفی و متناسب با حجم آن گزینش شدند.

با استفاده از جدول نمونه گیری کرجسی و مورگان (۱۹۷۰)، ۶۵ نفر از جامعه ی آماری تحقیق به عنوان نمونه تعیین شدند. ولی در نهایت پس از چندین بار مراجعه به هیات علمی و پیگیری پرسشنامه ها تنها ۴۰ مورد از پرسشنامه های مربوط به هیات علمی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه و ۱۴ مورد از پرسشنامه های مربوط به هیات علمی دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی اراک گردآوری شد.

با توجه به برگشت نشدن شمار قابل توجهی از پرسشنامه های مربوط (۱۱ پرسش نامه تکمیل نشده) و به منظور بالا بردن اعتبار نتایج تحقیق و قابلیت تعمیم آن به کل جامعه مورد تحقیق، برابر پیشنهاد میلر و اسمیت (۱۹۸۳)، پاسخهای پرسشنامه های مربوط به اعضای هیات علمی که در نخستین مرحله توزیع، پرسشنامه های خود را بازپس دادند و اعضای هیات علمی که پس از پیگیری دوباره پرسشنامه های خود را بازپس دادند از نظر متغیرهای اصلی تحقیق با هم مقایسه شدند. از آن جا که اینکه تفاوت معنی داری بین پاسخهای این دو گروه دیده نشد، چنین استنباط شد که پاسخهای دیگر اعضای هیات علمی که پرسشنامه ها را باز پس ندادند همسان پاسخهای آنانی است که پرسشنامه ها را تکمیل کردند، بنابراین نتایج تحقیق به کل اعضای هیات علمی دانشکده ها قابل تعمیم می باشد.

برای گردآوری داده های کمی از پرسشنامه ای استفاده

هفته می باشد. نتایج به دست آمده از تحلیل همبستگی پیرسون بین متغیرهای تحقیق نشان داد که رابطه مثبت و معنی داری بین متغیرهای پژوهش وجود دارد ($r=0/81$, $P=0/001$).

از اینترنت می باشد. میانگین مدت استفاده از اینترنت توسط اعضای هیات علمی ۷/۱۶ ساعت در هفته بوده و بیشترین فراوانی مرتبط با مکان استفاده از اینترنت اتاق هیات علمی در دانشکده ها با میانگین ۶/۴۲ ساعت در

جدول ۱- همبستگی پیرسون بین متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	رضایت مندی از وضعیت اینترنت دانشکده	آشنایی با روش های جستجوی اینترنتی	مهارت های اینترنتی	مهارت های زبان انگلیسی	رفتار اطلاع یابی
رضایت مندی از وضعیت اینترنت دانشکده	۳/۹۲	۰/۹۹				
آشنایی با روش های جستجوی اینترنتی	۳/۵۷	۰/۸۳	۰/۷۸			
مهارت های اینترنتی	۳/۹۶	۰/۷۹	۰/۷۷	۱		
مهارت های زبان انگلیسی	۳/۸۲	۰/۶۳	۰/۶۴	۰/۶۹	۱	
رفتار اطلاع یابی	۳/۸۴	۰/۷۳	۰/۷۷	۰/۶۸	۰/۶۴	۱

$P=0/001$

جدول ۲- تحلیل رگرسیون عامل های تعیین کننده رفتار اطلاع یابی با شبکه اینترنت

متغیر	R	R ²	R ² _{Ad}	β	t
آشنایی با روش های جستجوی اینترنتی	۰/۷۷	۰/۵۹	۰/۵۸	۰/۵۰	۳/۸۹
رضایتمندی از وضعیت اینترنت دانشکده	۰/۸۰	۰/۶۴	۰/۶۳	۰/۳۵	۲/۷۱

همان طور که در جدول ۳ دیده می شود از مهم ترین مشکلات مربوط به دانشکده، نداشتن اشتراک دانشگاه با بسیاری از مجله ها و نشریه های تخصصی مورد نیاز بود و کمترین مشکل متعلق به ناآشنایی با چگونگی حمایت دانشکده برای خرید مقاله های اینترنتی می باشد. از دیگر مشکل های موجود در زمینه ی استفاده بهینه از اینترنت، نبود دسترسی آسان به اینترنت، هزینه بالای استفاده از اینترنت در خانه یا کافی نت، فیلتر بودن برخی سایت های مرتبط و کم بودن مطالب فارسی در اینترنت بود، و کم ترین مشکل متعلق به ناامنی فضای اینترنت به دلایل اخلاقی و فرهنگی و نداشتن تسلط کافی به زبان انگلیسی می باشد.

به منظور تعیین اثرگذاری همه ی متغیرهای مؤثر بر اطلاع یابی علمی از رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام استفاده شد. به این ترتیب متغیر اطلاع یابی علمی به عنوان متغیر وابسته و پنج متغیر مهارت های اینترنتی، رضایت از وضعیت پایگاه اینترنتی دانشکده، آشنایی با روش های جستجو در اینترنت، امکان دسترسی به اینترنت و مهارت های زبان انگلیسی به عنوان متغیرهای مستقل وارد تحلیل رگرسیون شدند. بر پایه یافته ها، دومتغیر آشنایی با روش های جستجوی اینترنتی و رضایتمندی از وضعیت اینترنت به عنوان متغیرهای مؤثر بر اطلاع یابی علمی طی دو گام وارد مدل شدند و توانستند حدود ۶۴ درصد تغییرات اطلاع یابی علمی را تبیین کنند (جدول ۲ آمده است، در بین متغیرهای وارد شده در مدل، متغیر روش های جستجو اطلاعات در اینترنت مهم ترین متغیر است، و توانسته به تنهایی حدود ۵۹ درصد از تغییرات اطلاع یابی علمی را تبیین کند. دومین متغیر وارد شده در مدل، رضایت مندی از وضعیت اینترنت دانشکده است که به تنهایی ۵ درصد از تغییرات اطلاع یابی علمی را تبیین کرده است.

جدول ۱- رتبه بندی مشکلات اشاره شده هیات علمی در استفاده بهینه از اینترنت برای کسب اطلاعات علمی بر پایه فراوانی

رتبه	درصد	فراوانی	مشکلات مربوط به دانشکده
۱	۸۰/۴۸	۳۳	نداشتن اشتراک دانشگاه در بسیاری از مجلات تخصصی مورد نیاز
۲	۶۸/۲۹	۲۸	سرعت پایین اینترنت
۳	۵۸/۵۳	۲۴	حمایت ضعیف دانشکده برای خرید مقالات اینترنتی
۴	۴۳/۹۰	۱۸	نبود دسترسی به افراد فنی برای رفع پرسش های شخصی
۵	۳۹/۰۲	۱۶	نداشتن وقت کافی در محل کار برای جستجوی اطلاعات
۶	۳۶/۵۸	۱۵	وجود مشکلات پرشمار فنی در رایانه ها
۷	۴/۸۷	۲	ناآشنایی با چگونگی حمایت دانشکده برای خرید مقاله های اینترنتی مشکلات دیگر
۱	۸۸/۲۲	۳۷	نبود دسترسی آسان به اینترنت
۲	۵۵/۵۶	۲۵	هزینه های بالای استفاده از اینترنت در خانه یا کافی نت
۳	۴۸/۸۸	۲۲	فیلتر بودن برخی سایت های مرتبط
۴	۴۲/۲۲	۱۹	کم بودن مطالب درسی به زبان فارسی در اینترنت
۵	۳۳/۳۴	۱۵	مشکلات تشخیص اعتبار و درستی اطلاعات اینترنتی
۶	۲۰	۹	ناآشنایی با روش های بهینه جستجوی مطلب
۷	۱۱/۱	۵	نداشتن تسلط کافی به زبان انگلیسی
۸	۶/۶۷	۳	ناامنی فضایی اینترنت به دلایل اخلاقی و فرهنگی

بحث و نتیجه گیری

یافته های تحقیق نشان می دهند که با توجه به این که متغیر روش های جستجوی اطلاعات در اینترنت توانسته است به تنهایی بیش ترین درصد تغییرات اطلاع یابی علمی را به عنوان مهم ترین متغیر تبیین کند. این امر می تواند بیانگر ضرورت کسب مهارت های لازم در زمینه روش های جستجو علمی در اینترنت توسط هیات علمی و نقش مسئولان دانشکده های مورد نظر در رفع مشکلات جامعه مورد نظر در این زمینه باشد که در بررسی معمارباشی و زمانی میاندشتی (۱۳۹۲)، نیز بر ضرورت این امر تاکید شده است.

هم چنین با توجه به این که تنها بیش از نیمی از هیات علمی مورد نظر (۵۷/۴ درصد) در کلاس های آموزشی به طور رسمی شرکت داشته اند و نیز با استناد به تحقیقات تحقیقات نوروزی و همکاران (۱۳۸۹) و رافیق (۲۰۰۹)، که نیاز به آموزش بیشتر در استفاده از اینترنت را از مهم ترین عامل های مطرح شده در دستیابی به اطلاعات توسط هیات علمی دانسته اند، لذا بایستی این مهم برای ارتقای رفتار اطلاع یابی هیات علمی بیشتر مورد توجه قرار بگیرد. هم چنین اون و فنگ (۲۰۰۳)، در تحقیقی که درباره رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه

کالیفرنیا انجام دادند، دریافتند که ۶۶ درصد از افراد مورد بررسی نیازمند به آموزش بیشتر در اطلاع یابی هستند. علاوه بر این بر پایه یافته ها، متغیر رضایت مندی از وضعیت اینترنت دانشکده در تبیین اطلاع یابی علمی موثر می باشد. از میان عامل های تشکیل دهنده رضایتمندی از وضعیت اینترنت دانشکده، میزان در دسترس بودن پایگاه های علمی و معتبر، مناسب بودن سرعت اینترنت، دسترسی به تک نگاشت های راهنما برای استفاده از پایگاه های علمی اینترنتی فراهم شده توسط دانشگاه، برطرف کردن پرشتاب و به هنگام اشکال های فنی رایانه ها توسط مسئولان مربوطه در دانشکده به ترتیب کم ترین میانگین را داشته اند.

بر پایه نتایج این پژوهش، عامل آشنایی و توانایی در روش های جستجوی مطلب ها در شبکه اینترنت از مهم ترین نکته های مورد توجه می باشد. این نتایج در پژوهش های ملکیان (۱۳۸۶)، نوروزی و همکاران (۱۳۸۹)، نیز به دست آمده بود. مشکل دیگر مربوط به نداشتن اشتراک دانشگاه با بسیاری از مجله ها و نشریه های تخصصی مورد نیاز است که برای رفع این مانع بایستی تسهیلات ویژه ای در اختیار اعضای هیات علمی قرار داد. کم بودن شتاب اینترنت هم به عنوان مشکل اعضای جامعه مورد بررسی می باشد که

تاثیر گذاشته میزان استفاده کاربران از اینترنت می باشد. میانگین مدت استفاده از اینترنت توسط اعضای هیات علمی ۷/۱۶ ساعت در هفته بوده و بیشترین فراوانی مرتبط با مکان استفاده از اینترنت اتاق هیات علمی در دانشکده‌ها با میانگین ۶/۴۲ می باشد. بر پایه دستاوردهای شعبانی و نجف آبادی (۱۳۸۵)، میزان استفاده از اینترنت در سالهای اخیر به مرور رو به توسعه بوده است. مساله‌ی نبود امکان دسترسی آسان به اینترنت در بین هیات علمی در محیط‌های خارج از دانشکده که با فراوانی ۸۸/۲۲ نشان داده شده ممکن است منجر به کاهش دستیابی کاربران در استفاده مستمر در فرآیند اطلاع‌یابی شود که این نارسایی نیازمند تقویت و توسعه زیرساخت‌های جدید اطلاع‌رسانی و برقراری امکان استفاده از اینترنت بی سیم در امکان عمومی می باشد.

حمایت ضعیف دانشکده برای خرید مقاله‌های اینترنتی هم که با فراوانی ۵۳/۵۸ نشان داده شده موید این مطلب بود که این اعضا به دلیل ضعف مالی در خرید مقاله‌ها به طور کلی از بسیاری تحقیقات ارزشمند بی بهره می شوند. در این زمینه می بایستی مدیریت دانشکده‌ها علاوه بر ایجاد تسهیلات مالی برای اشتراک پایگاه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی مقاله‌ها، به فراهم‌آوری تمهیدات لازم برای سامانه اطلاع‌رسانی اینترنتی در بین هیات علمی اهتمام ورزند، و با به کارگیری مدیریت مؤثر به ترویج و بهبود روش‌های اطلاع‌یابی نوین بپردازد.

منجر به از دست دادن بخش قابل توجهی از زمان کاربران می شود که رفع آن نیازمند ارتقای تاسیسات الکترونیکی دانشکده‌های مورد مطالعه برای افزایش پهنای باند شبکه می باشد.

این یافته‌ها با نتایج تحقیقات شعبانی و نجف آبادی (۱۳۸۵)، هم خوانی دارد. علاوه بر این برخورداری از احساس رضایت در اطلاع‌یابی اینترنتی در کاربران، بسیار ضروری است، که با توجه به نتایج بخش دیگری از داده‌ها در مورد ارزیابی مهم‌ترین مشکلاتی که بیانگر نبود رضایت مندی در اینترنت هستند، گویه‌های شتاب‌کم اینترنت، دسترسی کم به سایت‌های علمی و معتبر، برطرف نکردن پر شتاب و به هنگام اشکال‌های فنی رایانه‌ها و کم بودن اشتراک دانشگاه با مجله‌های تخصصی مورد نیاز، اهمیت ویژه‌ای دارند.

تحقیق نوروزی و همکاران (۱۳۸۹)، با عنوان بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه اراک در استفاده از اینترنت نتایج همانندی دارد که مهم‌ترین مشکلات اطلاع‌یابی هیات علمی را ترافیک شبکه و پایین بودن شتاب اینترنت، نبود امکان دستیابی به اصل مدرک یا متن کامل مطالب، مناسب نبودن کیفیت و کمیت سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دانشگاه، نیاز به آموزش بیشتر در استفاده از اینترنت، نبود اطمینان به اعتبار و امنیت اطلاعات در شبکه را بیان می کند. یکی دیگر از موردهایی که در حوزه اینترنت بر پژوهش

منبع‌ها

- ادهمی، ا. (۱۳۸۶). نگاهی بر مدل‌های رفتار اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی در وب. پیام کتابخانه، ۳ و ۴، ۴۳-۵۱
- اسدی، م.، و شریفی، ش. (۱۳۸۵). نیازسنجی پایگاه‌های اطلاعاتی و مجلات الکترونی موجود در کتابخانه دانشگاه صنعتی شریف. مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. دوره ششم. شماره ۳.
- آهنگر، ع.، و وزیر پور کشمیری، م. (۱۳۸۷). بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه. فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات) سال اول. (۳)، ۱-۱۴.
- حیاتی، ز.، و قمصری، ف. (۱۳۷۹). بررسی چگونگی تأثیرات اینترنت بر رفتار اطلاع‌یابی و فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیات علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، فصلنامه کتاب، ۴۴، ۶۳-۷۸.
- داورپناه، م.، و یمین فیروز، و. (۱۳۸۴). بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد از اینترنت. کتابداری و اطلاع‌رسانی. (۲) ۷، ۴۵-۶۴.
- سلاجقه، م. (۱۳۷۷). بررسی نگرش کاربران مرکز اینترنت دانشگاه علوم پزشکی شیراز در مورد شبکه اینترنت و دستیابی

به اطلاعات از طریق آن شبکه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.

سوختانلو، م.، موحد محمدی، ح.، و رضوانفر، ا. (۱۳۸۹). تحلیل رفتار جستجوی اطلاعات از طریق اینترنت، از سوی دانشجویان کارشناسی ترویج و آموزش کشاورزی در ایران، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۱، ۵۹-۷۰.

شعبانی، ا.، و نجف آبادی، ف. (۱۳۸۵). بررسی تاثیر اینترنت بر رفتار اطلاعاتی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد. مدیریت اطلاعات سلامت. ۳(۱).

شوق پور، د.، و غلامی، ز.، و سلیمانی، م. (۱۳۸۹). بررسی رفتار اطلاعاتی هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی (منطقه ۲). فراسوی مدیریت. ۳(۱۲). ۱۸۳-۲۰۶.

مدنی، خ.، و علیاد ونیقی، ب. (۱۳۸۶). رفتار اطلاعاتی اعضای هیات علمی و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در رفع نیازهای اطلاعاتی آنان. فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی. ۲(۴). ۸۵-۹۹.

معمارباشی، پ.، و زمانی میاندشتی، ن. (۱۳۹۲). واکاوی اطلاعاتی تحصیلی از طریق اینترنت در بین دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه، علوم ترویج و آموزش کشاورزی، ۹، ۲-۱۷.

ملکیان، ف. (۱۳۸۶). مطالعه نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران و میزان برآورده شدن این نیازها از طریق کتابخانه دانشکده‌های فوق. اطلاع رسانی و کتابداری، شماره ۷۶، ص ۲۵۳-۲۶۲.

نصیریپور، ز.، و هری، ع. (۱۳۸۶). مطالعه رفتار جستجوی اطلاعات از اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، علوم کتابداری و اطلاع رسانی، ۳۸، ۱-۴۰.

نوشین فرد، ف. (۱۳۸۴). بررسی عوامل مرتبط با رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی، فصلنامه کتاب، ۶۴، ۳۹-۵۲.

نور محمدی، ح. (۱۳۸۰). بررسی رفتار اطلاعاتی اعضای هیات علمی دانشگاه شاهد در کسب اطلاعات. دو ماهنامه علمی - پژوهشی دانشکده شاهد. ۹(۳۶). ۱۴۹-۱۵۳.

نوروزی، ی.، تلخانی، م.، و علی پور، م. (۱۳۸۹). بررسی رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه اراک در استفاده از اینترنت، علوم کتابداری و اطلاع رسانی، ۱۰، ۸۱-۹۱.

نوروزی چالکی، ع. (۱۳۸۹). رفتارهای اطلاع یابی پژوهشگران مراجعه کننده به World Wide Web، از طریق تماس با شبکه جهانی اینترنت مستقر در دانشگاه تربیت مدرس، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

نویدی، ف. (۱۳۸۶). جستجوی اطلاعات و تحقیق در رفتار جستجوی اطلاعات در محیط های جدید جستجو، مجله الکترونیکی مرکز اسناد و اطلاعات ایرانیان، ۷، ۷-۱۷.

Alison, j. H. (2008). Information literacy from the trenches: How do humanities and social science majors conduct academic research? *Journal of College and Research Libraries*, 1-39.

Hert, A. (1998). Strategies of Information seeking on statistical website: Theoretical and design implication, *Proceeding of the ASIS annual meeting*, 61 st, Pittsburg, PA, October 25-29

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.

Meho, L.I. & Tibbo, R.H. (2003). Modeling the information seeking behavior of social scientists: Ellis's study revisited. *Journal of the American society for Information Science and Technology*, 54 (6), 570-587

Miller L. E., & Smith, K. (1983). Handling non-response issues. *Journal of Extension On-line*, 21(5). Available at: <http://www.joe.org/joe/1983september/83-5-a7.pdf>

Owen, D., & Fang, E. (2003). Information-seeking behavior in complementary

and alternative medicine (CAM): an online survey of faculty at a health sciences campus. Available at <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC164394/>

Rafiq, M., & Ameen, k. (2009). Information Seeking Behavior and User Satisfaction of University Instructors. Available at: <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/rafiq-ameen.htm>

Renker, M. (1993). A Qualitative study of Information on seeking among members of an academic community. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy* . 63(4), 487 – 507.

Wilson, T.D. (2000). Human information behavior. *Informing Sciences*, 3(2), 49-55.

Wooseob, J. (2004). Unbreakable ethnic bonds: Information-seeking behavior of Korean graduate students in the United States. *Library & Information Science Research*, 26, 384-400

Zhang, Y. (2001). Scholarly use of internet-based electronic recourse. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 52 (8), 628-654.

Factors Influencing Scientific Information Seeking Behavior through Internet by Faculty Members of the Faculties of Agriculture and Natural Resources in Kermanshah and Arak Universities

P. Memarbashi¹, N. Zamani- Miandashti², F. Sheidaei³

1- M.Sc. Graduate of Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Shiraz University.

2- Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Shiraz University.

3- M.Sc. Graduate Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Shiraz University.

Abstract

This research aimed to investigate scientific information seeking behavior through Internet by faculty members of Faculties of Agriculture and Natural Resources in Kermanshah and Arak Universities. Research population consisted of all 78 faculty members in the two mentioned higher educational institutions, and research sample consisted of 54 members who were randomly selected. Research questionnaire was developed to collect data. Validity of the questionnaire was confirmed by a panel of experts, and its reliability was obtained through a pilot test and calculation of Cronbach alpha coefficient ($\alpha=0.7-0.83$). Findings revealed that knowledge about searching methods in the Internet and satisfaction with access to the Internet explained 64 percent of variance in scientific information seeking through internet. Limited access to the academic journal collections through the university contracted services and poor access to the Internet were the major problems inhibiting respondents from seeking scientific information through the Internet. In order to improve information seeking behavior of university faculty members, their information seeking skills and their information literacy should be enhanced, and access to internet and scientific information databases should be improved.

Index Terms: Information seeking behavior, agricultural faculty member, internet information seeking

Corresponding Author: P. Memarbashi

Email: payammbs@yahoo.com

Received: 11/2/2014 ; **Accepted:** 25/6/2014